

Pravni odnosi dioničara i dioničkog društva

Hehet, Matteo

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:211:791822>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#) / [Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-08**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Organization and Informatics - Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
V A R A Ž D I N

Matteo Hehet

**PRAVNI ODNOSI DIONIČARA I DIONIČKOG
DRUŠTVA**

ZAVRŠNI RAD

Varaždin, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE
VARAŽDIN

Matteo Hehet

Matični broj: 0016149012

Studij: Ekonomika poduzetništva

PRAVNI ODNOSI DIONIČARA I DIONIČKOG DRUŠTVA

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

Doc. dr. sc. Zvonimir Šafranko

Varaždin, lipanj 2024.

Matteo Hehet

Izjava o izvornosti

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni. Za izradu rada su korištene etički prikladne i prihvatljive metode i tehnike rada.

Autor potvrdio prihvaćanjem odredbi u sustavu FOI-radovi

Sažetak

Predmet ovog završnog rada je analiziranje pravnih odnosa između dioničara i dioničkog društva. Navedeni odnosi važan su aspekt korporativnog upravljanja. Članstvo u dioničkom društvu manifestira se kroz udjele u temeljnom kapitalu, odnosno dionice. Stjecanjem dionica u dioničkom društvu nositelj dionice stječe određena prava i obveze prema društvu. Obveze dioničara dijele se na temeljnu obvezu uplate uloga i dodatne obveze dioničara. Prava koje nose dionice dijele se na imovinska i upravljačka prava. Rad daje odgovore na temeljna pitanja „Zašto osoba želi postati članom dioničkog društva?“, „Koje su interesne skupine dioničara i na koji način prava i obveze dioničara uvjetuju njihov pravni položaj u dioničkom društvu?“.

Rad je koncipiran tako da su u uvodnim poglavljima definirani osnovni pojmovi vezani uz dionice i dioničko društvo, zatim detaljna razrada pravnog odnosa između dioničara i dioničkog društva. Na kraju rada izneseni su zaključci o zadanim pitanjima vezanim uz pravni odnos dioničara i dioničkog društva čime je zaokružena tema rada.

Ključne riječi: dioničko društvo, dionice, dioničar, obveze dioničara, upravljačka prava, imovinska prava, zaštita manjinskih dioničara

Sadržaj

Sadržaj	iii
1. Uvod	1
2. Općenito o dioničkom društvu	3
2.1. Dionice i temeljni kapital	4
2.2. Vrste osnivanja	5
2.3. Modeli korporativnog upravljanja u dioničkom društvu	6
2.3.1. Uprava	7
2.3.2. Nadzorni odbor	7
2.3.3. Upravni odbor	8
2.3.4. Glavna skupština	9
3. Stjecanje i prestanak članstva u dioničkom društvu	11
3.1. Izvorno stjecanje članstva	11
3.2. Izvedeno stjecanje članstva	11
3.3. Prestanak članstva	12
4. Prava i obveze dioničara	14
4.1. Vrste pravnih odnosa između dioničara i dioničkog društva	14
4.2. Obveze dioničara	14
4.2.1. Obveza uplate uloga	15
4.2.2. Dodatne obveze dioničara	15
4.2.3. Obveze lojalnog postupanja prema društvu i drugim dioničarima	15
4.3. Prava dioničara	16
4.3.1. Upravljačka prava	16
4.3.1.1. Pravo sudjelovanja u glavnoj skupštini društva	17
4.3.1.2. Pravo na obaviještenost	18
4.3.1.3. Pravo glasa	20
4.3.1.4. Pravo na pobijanje odluke glavne skupštine	21
4.3.2. Imovinska prava	21
4.3.2.1. Pravo na isplatu dividende	22
4.3.2.2. Pravo na plaćanje naknade za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu ..	23
4.3.2.3. Pravo prvenstva pri upisu novih dionica	23
4.3.2.4. Pravo na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu za slučaj njegova smanjenja	25
4.3.2.5. Pravo na isplatu ostatka nakon provedene likvidacije društva	26
4.3.2.6. Pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu.	26
4.3.2.7. Pravo dioničara koji istupa iz društva zbog njegova priključenja drugom društvu na primjerenu otpremninu	27
4.3.2.8. Pravo na naknadu kod neslaganja s preoblikovanjem dioničkog društva	27

4.4. Pravni položaj manjinskih dioničara i njihova zaštita.....	27
5. Zaključak.....	30
6. Popis literature	32

1.Uvod

Unatoč organizacijskoj složenosti najveće svjetske kompanije u suvremenom svijetu organizirane su kao dionička društva. Glavna razlika u odnosu na ostale oblike društava je limitirana odgovornost dioničara, pošto su unijeli ulog u dioničko društvo, ne odgovaraju za obveze društva. Ograničena odgovornost, odvojenost upravljanja društvom od članstva, mobilnost dionica s jedne osobe na drugu, mogućnost prikupljanja dodatnog kapitala samo su neki od razloga zbog kojih se poduzetnici odlučuju na taj oblik organizacije društava. Navedene karakteristike i znatno niži rizik ulaganja najčešći su razlog potencijalnim investitorima za uključivanje u društvo.

Temeljne karakteristike svakog dioničkog društva su da je ono društvo kapitala, pravna osoba, trgovačko društvo čiji su članovi dioničari koji svojim udjelom sudjeluju u temeljnom kapitalu. Kao takvo dioničko društvo nastoji u svojem poslovanju ostvariti što bolji ekonomski položaj u društvu ostvarujući što veći profit, bolji konkurentski položaj i jaču gospodarsku stabilnost.

Dioničarima kao članovima društva prava i obveze koje imaju u društvu precizno su i strogo uređene Zakonom o trgovačkim društvima, iako svako trgovačko društvo svojim statutom i pravilnicima dodatno uređuje pravni položaj dioničara u društvu.

Cilj ovog rada je ukazati na važnost prava i obaveza kako dioničara tako i dioničkih društava te educirati dioničare odnosno buduće imaoce dionica o njihovim pravima i obvezama koje stječu ulaganjem u dionice. Rad je usredotočen na analiziranje koje vrste dioničara postoje u odnosu na njihove interese prema društvu, ovdje se prvenstveno misli na kupnju i prodaju dionica, uključenost u rad društva i ostvarivanje dobiti dobrim poslovanjem društva.

Rad je podijeljen na nekoliko poglavlja. Kroz uvod se predstavlja područje i predmet istraživanja odnosno cilj rada. Nakon uvoda obrađeni su temeljni pojmovi vezani uz dionice i dioničko društvo s naglaskom na modele korporativnog upravljanja. Treći dio rada obrađuje vrste stjecanja članstva i prestanak članstva u dioničkom društvu. Glavni dio odnosno srž rada obrađuje vrste pravnih odnosa između dioničara i dioničkog društva kroz prava i obveze. Prava dioničara dijele se na upravljačka i imovinska prava i detaljno su raščlanjena i opisana kroz središnji dio rada, kao i obveze dioničara koje su podijeljene na glavne i

sporedne. Na kraju rada nalazi se zaključak temeljen na analizama prava i obveza pojedinih interesnih skupina dioničara te popis literature koja je korištena za pisanje završnog rada.

Metode korištene prilikom izrade završnog rada temelj su za donošenje zaključka o samoj temi rada. Metodom analize nastojalo se raščlaniti složenije pojmove, sudove i zaključke na jednostavnije dijelove kako bi se mogli pojedinačno izučavati. Metodom sinteze spojeni su pojedinačni elementi rada u cjelinu. Metodom deskripcije opisane su činjenice i empirijski potvrđene veze i odnosi među činjenicama. Metodom kompilacije preuzeti su rezultati, opažanja, spoznaje i zaključci koji su doneseni od strane znanstvenika i stručnih osoba koje su izučavale pravne odnose dioničara i dioničkog društva.

Podaci korišteni u radu su podaci iz propisa, sudske prakse i zakona vezanih uz dioničare i dioničko društvo te sudske i znanstvene literature koja se bavi izučavanjem prava dioničara i dioničkih društava

2. Općenito o dioničkom društvu

Povijesni razvoj dioničkog društva započinje u Nizozemskoj početkom 17. stoljeća, a nedugo zatim i u drugim europskim zemljama. Društva osoba poprimaju obilježja društva kapitala kako bi pribavili potreban kapital iz drugih izvora osim zajmova banaka koje su dotada koristili za ostvarivanje poslovnih pothvata. Dionička društva prvobitno su korištena kod osnivanja osiguravajućih društava i banaka, ali i kod financiranja značajnih pothvata koja su zahtijevala veliku količinu kapitala. Razvoj liberalnog kapitalizma i industrijalizacije uz korištenje dioničkih društava prilikom financiranja velikih industrijskih pothvata, prvenstveno financiranje izgradnje željeznica, rudnika, željezara, dovelo je do razvoja gospodarstva tog vremena.¹

Razvoj dioničkih društava u Hrvatskoj započinje krajem 19. stoljeća kada se nalazila u sastavu Austro-Ugarske Monarhije. Prvi doneseni zakoni u Hrvatskoj vuku korijene iz njemačkog prava, budući da je austrijsko trgovačko pravo temeljeno na njemačkom pravu. Razvoj dioničarstva u Hrvatskoj prekinut je 1948. godine Osnovnim zakonom o privatnim trgovačkim radnjama i društva su nacionalizirana. Donošenjem Zakona o trgovačkim društvima 1993. godine stvoreni su uvjeti za ponovno djelovanje dioničkih društava čime su mnoge državne tvrtke transformirane u dionička društva.

Dioničko društvo je trgovačko društvo kapitala u kojem dioničari svojim ulozima sudjeluju u temeljnom kapitalu društva koji je podijeljen na dionice.² Osnivač dioničkog društva može biti više osoba, a prema hrvatskim propisima dioničko društvo može osnovati i samo jedna osoba, fizička ili pravna, odnosno društvo može imati jednog dioničara. Za razliku od javnog trgovačkog društva u kojem je članstvo uvjetovano osobnim svojstvima članova u dioničkom društvu nije bitno tko je član jer se članstvo određuje dionicama koje predstavljaju dijelove temeljnog kapitala. Kako bi društvo počelo djelovati potreban je zakonski definiran iznos tj. minimalan temeljni kapital od 25.000,00 eura.³

Dioničko društvo je pravna osoba koja svoju osobnost, odnosno početak djelovanja stječe upisom u sudski registar, a gubi je brisanjem iz sudskog registra. Temeljni akt društva je statut kojim se uređuje ustroj dioničkog društva. Odgovornost dioničara je limitirana

¹ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 168-169.

² Zakon o trgovačkim društvima, NN br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, Čl 159, stavak 1

³ Čl. 162 ZTD

uplaćenim iznosom u temeljni kapital društva, što znači da dioničari za njega odgovaraju. Za obveze nastale u radu dioničkog društva, društvo odgovara cijelom svojom imovinom.⁴

2.1. Dionice i temeljni kapital

Pojam dionica može se promatrati kao skup članskih prava i obveza, dio temeljnog kapitala društva ili kao vrijednosni papir.

Dionica kao skup članskih prava i obveza označuje dioničare koji svojim ulogom prilikom osnivanja tj. kupljenom dionicom postaju članovima društva, a uloženi iznos postaje temeljnim kapitalom društva. Dioničari imaju jednak položaj u društvu načelom jednakog položaja, iako broj i rod dionica može dioničaru pružiti različita prava u društvu.

S obzirom na prava, dionica se dijele na redovne i povlaštene. Redovnim dionicama dioničar stječe pravo na isplatu dividendi, isplatu stečajne mase nakon likvidacije društva i pravo glasa u glavnoj skupštini. Kako samo ime „govori“ povlaštene dionice imaju neka povlaštena prava u odnosu na redovne dionice: isplata dividende po unaprijed utvrđenom postotku ili novčanom iznosu dionice, pravo prvenstva u odnosu na redovne dioničare pri isplati dividende ili podjeli stečajne mase društva prilikom likvidacije.⁵ Uz članska prava dioničari su dužni pridržavati se i određenih obveza prema društvu: obveza postupanja u skladu s interesima društva, obveza uplate dogovorenog uloga ili drugih obveza propisani statutom društva.

Temeljni kapital dioničkog društva podijeljen je na dionice tj. svaki dioničar svojim udjelom predstavlja dio u temeljnom kapitalu. Društvo može izdati dvije vrste dionica: s nominalnim iznosom ili bez nominalnog iznosa. Najmanji iznos dionice s nominalnim iznosom propisan je ZTD-om i iznosi 1,00 euro, u suprotnom je dionica nišetna. Zbroj iznosa nominalnih dionica mora odgovarati iznosu temeljnog kapitala društva. Prava iz jedne dionice ne mogu biti odvojena na više dioničara što znači da su dionice nedjeljive.⁶ U slučaju nasljeđivanja dionica novi dioničari odgovaraju kao solidarni dužnici ako postoje obveze iz dionica. Nasljednici dionica prava ostvaruju preko jednog zajedničkog zastupnika.

⁴ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 93-94.

⁵ Horak Hana, Dumančić Kosjenka, Preložnjak Barbara, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2022). Uvod u trgovačko pravo, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 214-215.

⁶ Čl. 163 ZTD

Dionica se može definirati i kao korporacijski vrijednosni papir kojim dioničar ostvaruje svoja članska prava pred društvom. Vrijednosni papir, odnosno dionica mora bit fiksirana u obliku isprave o dionici ili kao elektronički zapis u računalnom sustavu Središnjeg klirinškog depozitarnog društva d.d. kako bi imala svojstvo vrijednosnog papira sa svim članskim pravima i obvezama. Isprava o dionici mora se sastojati od plašta, kuponskog arka i talona.

Dionice izdane kao elektronički zapis sadrže ukupan broj izdanih dionica koje su upisane u sustav Središnjeg klirinškog depozitarnog društva, identifikacijske podatke izdavatelja, naznaku da se radi o dionici, oznaku roda dionice i datum upisa u središnji depozitorij. Dionice koje nisu izdane u nematerijaliziranom obliku prenose se indosamentom ili ustupom. Prijenos indosamentom je jednostavniji način prijenosa za koji je dovoljan potpis osobe koja prenosi dionicu i naznaka osobe na koju će dionica glasiti sukladno odredbama Zakona o mjenici.⁷ Za prijenos dionice putem ustupa, odnosno cesije potreban je poseban ugovor prema Zakonu o obveznim odnosima. Dionice izdane kao elektronički zapis prenose se s računa prenositelja na račun stjecatelja dionice.⁸

2.2. Vrste osnivanja

Osnivanje dioničkog društva je složen proces koji se provodi u fazama. U osnivanju društva sudjeluju osnivači. Osnivanje dioničkog društva prema Zakonu o trgovačkim društvima može biti simultano i sukcesivno. Simultano osnivanje društva brže je i jednostavnije, a sukcesivno osnivanje se provodi kada je potrebno prikupiti što veći kapital od više ulagača i kada se želi da dionice budu raspršene među većim brojem dioničara. Kod simultanog i kod sukcesivnog osnivanja društva postoje faze koje je potrebno provesti da bi dioničko društvo bilo osnovano.

Kod simultanog osnivanja prva radnja koju je potrebno učiniti je usvajanje statuta. Statut se usvaja putem izjave osnivača o usvajanju statuta, isprava mora biti ovjerena kod javnog bilježnika.⁹ Kod preuzimanja i uplate dionica osnivači su dužni prema zakonu preuzeti sve dionice izjavom danom kod javnog bilježnika da osnivaju društvo i da preuzimaju obavezu uplate dionica.¹⁰ Usvajanjem statuta i preuzimanjem dionica nastaje predruštvo dioničkog društva, dionice se uplaćuju novcem, ulaganjem stvari ili prava. Sljedeći korak je imenovanje organa društva, imenuju se prvi nadzorni ili upravni odbor te revizori za prvu

⁷ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 83-84.

⁸ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 100-102.

⁹ ČI 177 ZTD

¹⁰ ČI 179 ZTD

godinu osnivanja. Navedena imenovanja moraju biti u obliku javnobilježničke isprave. Nakon izrade izvješća o osnivanju i njegove revizije društvo se upisuje u sudski registar.¹¹

Prilikom sukcesivnog osnivanja osnivači društva prvo prihvaćaju statut, nakon čega se preuzima dio dionica, a za preostale dionice upućuje se javni poziv za upis (prospekt). To je ujedno i najveća razlika u odnosu na simultano osnivanje jer se preuzima samo dio dionica, a za ostale se upućuje poziv. Dionice se upisuju i uplaćuju kod ovlaštene kreditne institucije u roku do tri mjeseca od početka upisa. Nakon uspješnog upisa potrebno je izraditi izvještaj o osnivanju i sazvati osnivačku skupštinu. Na osnivačkoj skupštini utvrđuje se jesu li sve dionice raspoređene, svi ulogi uneseni u društvo, izabire se nadzorni odnosno upravni odbor. Nakon izvršene kontrole osnivanja sudu se dostavlja prijava za upis u sudski registar.¹²

2.3. Modeli korporativnog upravljanja u dioničkom društvu

Djelovanje dioničkog društva podijeljeno je na funkcionalno-organizacijske cjeline odnosno organe društva (uprava, nadzorni odbor, glavna skupština, upravni odbor). Ovlasti organa uređene su zakonom kako bi se izbjegao sukob između samih organa društava.¹³ Unutrašnje ustrojstvo društva može se definirati kroz dva pravna sustava korporativnog upravljanja monistički i dualistički sustav upravljanja. Do 2007. godine u Republici Hrvatskoj dualistički ustroj bila je jedina mogućnost ustroja organa dioničkih društava, izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima uveden je monistički ustroj kao još jedna mogućnost ustroja organa u dioničkim društvima.¹⁴ Ustroj samog društva određuje se statutom.

Dualistički ustroj društva (engl. *dual board system, two-tier system*) najzastupljeniji je u Europi i dijeli se na upravu, nadzorni odbor, glavnu skupštinu. Glavne karakteristike dualističkog ustroja su stroga odvojenost upravljačke funkcije (zastupanje društva i vođenje poslova) od kontrolne funkcije koja se odnosi na nadzor poslovanja dioničkog društva.¹⁵

¹¹ Čl 186 i 189 ZTD

¹² Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 92-93.

¹³ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 102.

¹⁴ Barbić Jakša, (2007). Pregled odredbi zakona o trgovačkim društvima o monističkom ustroju organa dioničkog društva, str. 3-4.

¹⁵ Horak Hana, Dumančić Kosjenka, (2015). Modeli korporativnog upravljanja s posebnim osvrtom na rješenja u Italiji i Francuskoj, Zbornik radova, Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 57.

Monistički ustroj društva (engl. *single board system, one-tier system*) zastupljen većinom u SAD-u i Velikoj Britaniji, za razliku od dualističkog ustroja nema nadzornog odbora i stroge odvojenosti nadzora nad vođenjem društva već postoje izvršni direktori i upravni odbor koji uz glavnu skupštinu vodi poslove i nadzire poslovanje.¹⁶

U nastavku rada analizirani su organi dioničkog društva ovisno o ustroju društva.

2.3.1. Uprava

Uprava je organ dioničkog društva koje je ustrojeno u dualističkom sustavu upravljanja. Čini je jedna ili više fizičkih osoba (direktora), a sam broj određen je statutom društva. Član uprave može biti svaka fizička osoba koja je potpuno poslovno sposobna. Postoje određeni uvjeti koje član uprave mora zadovoljiti kako bi postao dio uprave. Osoba ne smije biti kažnjavana za određena kaznena dijela kao što su povrede obveza vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, pogodovanje vjerovnicima, zloupotreba u postupka stečaja. Član uprave ne može biti osoba koja je već član nadzornog odbora društva.

Statutom društva propisuju se dodatni uvjeti za imenovanje članova uprave koji nisu propisani ZTD-om. Neki od uvjeta koje statut društva može sadržavati su određena stručna sprema, iskustvo u obavljanju određenih poslova, državljanstvo, poznavanje hrvatskog jezika. Članove uprave bira nadzorni odbor društva na period od pet godina.¹⁷

Zadatak uprave je vođenje poslova društva na vlastitu odgovornost što znači da na temelju vlastite prosudbe donosi odluke što je za društvo korisno i služi interesima društva. Uprava je dužna voditi brigu o trajnoj rentabilnosti i likvidnosti društva, o toku poslova, prihodima i stanju društva.¹⁸ Uprava ima obavezu izvještavati nadzorni odbor društva i to najmanje jednom godišnje.¹⁹

2.3.2. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je tijelo dioničkog društva ustrojeno prema dualističkom sustavu upravljanja čija je uloga kontrolirati rad uprave, odnosno zadatak je nadziranje provođenja poslovne politike društva i temeljna mu je zadaća osiguranje stručnog i objektivnog nadzora nad ukupnim radom uprave. Broj članova u nadzornom odboru određuje se prema visini

¹⁶ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 128.

¹⁷ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 764-765.

¹⁸ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str.104-106.

¹⁹ ČI 250. ZTD

temeljnog kapitala, ne može biti manji od tri i uvijek mora biti neparan broj. Član nadzornog odbora može biti fizička osoba koja je poslovno sposobna. Članom nadzornog odbora ne može biti osoba koja je član uprave društva, koja je kažnjavana za zlouporabu ovlasti, protiv koje su izrečene mjere sigurnosti te prokurist, punomoćnik ili zamjenik člana uprave.²⁰ Članove nadzornog odbora bira glavna skupština društva većinom glasova, a mogu ih imenovati i pojedini dioničari ili svaki član koji ima povlaštene dionice, jedan član nadzornog odbora mora biti predstavnik radnika. Mandat članovima traje najviše četiri godine uz mogućnost ponovnog biranja.

Zadaća nadzornog odbora je nadzor nad vođenjem poslova društva, imenovanje i opoziv članova uprave, sazivanje glavne skupštine i podnošenje pisanog izvještaja glavnoj skupštini o obavljenom nadzoru. Nadzorni odbor ne može voditi poslovanje društva, međutim statutom ili odlukom nadzornog odbora mogu se odrediti određene vrste poslova koje se mogu obavljati samo uz suglasnost nadzornog odbora. Članovi nadzornog odbora dužni su sve povjerljive izvještaje i savjete koje su dali društvu čuvati kao poslovnu tajnu.²¹

2.3.3. Upravni odbor

Upravni odbor je organ dioničkog društva koje je ustrojeno prema monističkom sustavu upravljanja. Članove upravnog odbora bira glavna skupština, a broj članova propisan je statutom društva. Upravni odbor mora se sastojati od minimalno tri člana.²² Izabrani članovi između sebe biraju predsjednika i najmanje jednog zamjenika. Izabrani predsjednik i zamjenik ne mogu obnašati funkcije izvršnih direktora u društvu.²³

Članovi upravnog odbora imenuju izvršnog i neizvršnog direktora, u slučaju imenovanja više izvršnih direktora samo jedan direktor postaje glavnim izvršnim direktorom. Izvršni direktori zaduženi su za vođenje poslova društva, a neizvršni nadziru rad izvršnog direktora, doprinose razvoju strateških ciljeva društva, sudjeluju u radu pojedinih komisija.²⁴ Upravni odbor primjenjuje iste odredbe o broju, imenovanju, opozivima i ostavkama članova kao i nadzorni odbor u dualističkom načinu ustroja društva.²⁵ Također jedan od članova tj. direktora mora biti predstavnik radnika. Iako je vrijeme trajanja propisano statutom

²⁰ ČL 255. i ČI 261. ZTD

²¹ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 139-141.

²² ČI 272. b. ZTD

²³ ČI 272. i. ZTD

²⁴ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 145-146.

²⁵ Barbić Jakša, (2007). Pregled odredbi zakona o trgovačkim društvima o monističkom ustroju organa dioničkog društva, str. 7.

maksimalno trajanje mandata iznosi šest godina nakon kojih se isti članovi mogu ponovno birati i imenovati.

Upravni odbor odlučuje o svemu što je vezano uz vođenje društva, a nije u nadležnosti glavne skupštine, postavlja okvire za vođenje poslova društva, nadzire vođenje poslova društva kako bi se pravovremeno otkrile opasnosti koje bi mogle naštetiti poslovanju društva, zastupa društvo prema izvršnim direktorima.²⁶

2.3.4. Glavna skupština

Glavna skupština je organ dioničkog društva koje je prisutno i u dualističkom i u monističkom ustroju društva. Predstavlja vrhovni organ društva u kojem dioničari ostvaruju svoja prava u poslovima društva. Glavna skupština bira članove nadzornog, odnosno upravnog odbora, a oni dalje biraju članove uprave, odnosno izvršne direktore.

Glavnu skupštinu saziva uprava, odnosno izvršni direktori u pravilu jednom godišnje pozivom u glasilu društva i to najmanje mjesec dana prije njezina održavanja. Nakon objave poziva i dnevnog reda skupštine u prostorijama društva dioničarima se moraju izložiti sva financijska izvješća i odluke koje će biti predmet razmatranja i odlučivanja na skupštini.²⁷

Pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini imaju svi dioničari društva.

Glavna skupština odlučuje o pitanjima koja su izričito određena zakonom i statutom, a osobito odlučuje o ovim pitanjima:

- a) izboru i razrješenju članova nadzornog, odnosno upravnog odbora, osim ako ih se ne imenuje u taj odbor
- b) godišnjim financijskim izvještajima i upotrebi dobiti
- c) politici primitaka i o izvješćima o primicima za članove nadzornog odbora i uprave, odnosno članove upravnog odbora i izvršne direktore, društva čije su dionice uvrštene na uređeno tržište s ciljem trgovanja
- d) davanju razrješnice članovima uprave i nadzornog, odnosno upravnog odbora
- e) imenovanju revizora društva
- f) izmjenama statuta
- g) povećanju i smanjenju temeljnog kapitala
- h) imenovanju revizora za ispitivanje radnji obavljenih u osnivanju društva ili radnji vođenja poslova društva

²⁶ Čl 272. h. ZTD

²⁷ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 149-150.

- i) uvrštenju dionica društva na uređeno tržište radi trgovanja i o povlačenju dionica s tog uvrštenja
- j) prestanku društva ²⁸

O vođenju poslova glavna skupština odlučuje samo ako to od nje zatraži uprava odnosno izvršni direktori.²⁹

²⁸ Horak Hana, Dumančić Kosjenka, Preložnjak Barbara, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2022). Uvod u trgovačko pravo, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 238.

²⁹ Čl 275. st. 2. ZTD

3. Stjecanje i prestanak članstva u dioničkom društvu

Članstvo u dioničkom društvu pravni je položaj koji mogu imati fizičke i pravne osobe koje svojim ulogom u temeljnom kapitalu steknu dionice. Razlikujemo odnos između članstva u dioničkom društvu i položaj ostalih osoba u dioničkom društvu.

Osobe koje su članovi organa dioničkog društva i temelje svoj položaj u društvu imenovanjem, pod time se misli na članove uprave odnosno izvršne direktore ili izboru na skupštini društva kao član nadzornog, odnosno upravnog odbora. Te osobe ne pripadaju privatnopravnoj zajednici osoba oblikovanoj kao dioničko društvo. Članom dioničkog društva postaje se:

1. izvornim (originalnim) stjecanjem članstva
2. izvedenim (derivativnim) stjecanjem članstva³⁰

3.1. Izvorno stjecanje članstva

Izvorno ili originalno stjecanje dionica temelji se na pravnom poslu između osobe koja preuzima dionice i dioničkog društva. Stjecanje članstva moguće je sudjelovanjem u osnivanju društva ili sudjelovanjem u povećanju temeljnog kapitala društva ulozima kao novi član.

Kod simultanog osnivanja osoba postaje članom društva u svojstvu osnivača, a kod sukcesivnog osnivanja i uplatom dionica u novcu iznosom kojim se obvezala prilikom preuzimanja dionica, odnosno unosom stvari i prava u cijelosti, ako se odlučila na takav način stjecanja dionica.³¹

3.2. Izvedeno stjecanje članstva

Izvedeno ili derivativno stjecanje članstva odnosi se na osobe koje steknu članstvo u dioničkom društvu tj. dionice prijašnjih članova društva koji su postali dioničarima izvornim ili izvedenim načinom. Izvedeno stjecanje članstva može se ostvariti pravnim poslovima, nasljeđivanjem prilikom smrti dioničara fizičke osobe ili statusnim promjenama dioničara

³⁰ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 349-351

³¹ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 354-355.

pravne osobe. Članovi društva koji dionice steknu izvedenim načinom stjecanja preuzimaju i sve obveze koje je prethodni dioničar imao prema društvu, kao što je uplata preostalog iznosa dionica koje nisu u cijelosti uplaćene i sve ostale obveze koje prethodni dioničar nije ispunio sukladno statutu društva. Također novi dioničar stječe i određena prava koja prethodni dioničar nije ostvario u trenutku prijenosa, kao što su pravo na isplatu dividende, pravo glasa i ostala prava.

Pravni posao prijenosa dionica obavlja po pravilima obveznog prava. Uvijek se radi o dva pravna posla, pravnom poslu kojim se dioničar obvezuje prenijeti dionicu na sebe, i pravnom poslu kojim se dionica prenosi (primjerice indosamentom, ustupom, predajom isprave).³²

U slučaju smrti člana dioničkog društva sukladno pravilima Zakona o nasljeđivanju njegove dionice prijelaze na njegove nasljednike. Ako postoji više nasljednika članstvo u društvu prelazi na sve nasljednike. Nasljednici svoja prava iz dionica mogu ostvariti samo preko zajedničkog zastupnika, a za obveze nastale iz dionica odgovaraju solidarno.³³

Prilikom pripajanja dioničara pravne osobe drugoj pravnoj osobi dolazi do statusne promjene u kojoj prvotni član društva prestaje postojati i sveopćim sljedništvom prelazi na pravnu osobu preuzimatelja. Nakon upisa statusne promjene u sudski registar sveopćim pravnim sljedništvom, dionice pravne osobe koja prestaje postojati prelaze na pravnu osobu preuzimatelja i nije potrebno poduzimati nikakve posebne pravne radnje.³⁴

3.3. Prestanak članstva

Članstvo u dioničkom društvu prestaje u nekoliko slučajeva: smrt dioničara, prestanak dioničara pravne osobe, otuđenjem dionica, odlukom glavne skupštine, isključenjem dioničara, povlačenjem dionice smanjenjem temeljnog kapitala društva i prestankom rada dioničkog društva.³⁵ Smrt dioničara i prestanak dioničara pravne osobe su slučajevi u kojima se dionica prenosi na drugu osobu i objašnjeni su u prethodnim poglavljima. Isključenjem ili kaduciranjem dioničaru se oduzimaju dionice ako dioničar pravodobno ne uplati iznos koji se

³² Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 356.

³³ Čl. 228. ZTD

³⁴ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 369.

³⁵ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 561.

za njih traži te ako to ne učini ni nakon naknadnog poziva i upozorenja.³⁶ Javnom objavom društvo oduzima dionice s iznosom koji je do tada uplaćen.

Prijenosom dionica manjinskih dioničara na zahtjev glavnog dioničara koji ima dionice čija vrijednost je najmanje 95% temeljnog kapitala glavna skupština može donijeti odluku da se dionice manjinskih dioničara uz plaćanje otpremnine u novcu prenesu na glavnog dioničara.³⁷

U slučaju otvaranja stečajnog postupka nad dioničkim društvom članovima društva ne prestaje članstvo, već dolazi do smanjenja prava dioničara koja oni imaju na glavnoj skupštini. Sve ovlasti prelaze na stečajnog upravitelja koji provodi postupak stečajnog plana društva. Ako se u postupku provođenja stečajnog plana društvo konsolidira i utvrdi se da može samo podmirivati svoje obveze, dioničari na glavnoj skupštini odlučuju hoće li će se nastaviti s poslovanjem ili će se provesti likvidacija. Ako dioničari odluče da će se provesti likvidacija društvo se briše iz sudskog registra i time prestaje i članstvo dioničara u dioničkom društvu.³⁸

³⁶ Čl. 214. ZTD

³⁷ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 102.

³⁸ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 562.

4. Prava i obveze dioničara

Nakon uvodnog dijela i razjašnjenih temeljnih pojmova o dioničkom društvu, dioničarima i dionicama u nastavku rada pobliže su razjašnjeni pravni odnosi između dioničkog društva i dioničara što je i temelj ovog rada. Zatim se obrađuju osnove na kojima se temelji pravni položaj dioničara u društvu te obveze i prava dioničara u dioničkom društvu kao i pravni položaj manjinskih dioničara i njihova zaštita.

4.1. Vrste pravnih odnosa između dioničara i dioničkog društva

Dioničar i dioničko društvo dva su odvojena pravna subjekta stoga i između njih postoje različiti pravni odnosi. Ti odnosi se temelje na pravnim poslovima koje društvo sklapa s dioničarima te samoj činjenici što je riječ o društvu i njegovu članu. Kada se govori o odnosima na temelju pravnih poslova oni se uređuju Zakonom o obveznim odnosima i drugim propisima koji uređuju to područje. Kod odnosa koji nastaju time što je riječ o društvu i njegovom članu primjenjuju se Zakon o trgovačkim društvima i ostali propisi građanskog, obiteljskog i drugih prava ovisno o pravnim pitanjima koje treba razriješiti između dioničara i dioničkog društva.³⁹

4.2. Obveze dioničara

Pravno uređenje dioničkog društva počiva na jednom od najvažnijih pravila tj. načela za funkcioniranje dioničkog društva, a to je načelo jednakog položaja u društvu. Načelo jednakog položaja u društvu ističe kako pod jednakim uvjetima svi dioničari imaju jednak položaj u društvu.⁴⁰

Svaka osoba koja želi steći članstvo u nekom dioničkom društvu prije stjecanja članstva mora ispuniti određene zakonske obaveze prema društvu. Jedna od temeljnih obveza dioničara je obveza uplate uloga zato što se bez ispunjenja te obveze ne može steći članstvo u društvu. U ostale obveze člana prema dioničkom društvu ubrajaju se dodatne obveze dioničara, obveze lojalnog postupanja prema društvu i drugim dioničarima propisane statutom.

³⁹ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 345.

⁴⁰ Čl. 211. ZTD

4.2.1. Obveza uplate uloga

Glavna obveza dioničara je uplata iznosa za koji su dionice izdane. Budući da se dionice mogu preuzeti uplatom novca ili unosom stvari i prava u društvo obveza je dioničara uplatiti na račun društva iznos za koji su dionice izdane ili prenijeti stvari i prava u društvo ako uplaćuju dionice ulaganjem stvari i prava.⁴¹ Uplata uloga vrši se na poziv uprave društva objavljenog u glasilu društva. Ako dioničar ne izvrši uplatu na vrijeme dužan je društvu uz uplaćeni iznos platiti i zatezne kamate. U slučaju zakašnjenja s unosom stvari ili prava, dioničaru se može propisati plaćanje ugovorne kazne. Dioničar može biti isključen iz društva ako se nije pridržavao rokova uplate čime gubi članstvu u društvu, prava koja iz njega proizlaze, ali istodobno prestaju i njegove članske obveze.⁴²

4.2.2. Dodatne obveze dioničara

Dodatne obveze dioničara propisane su statutom društva, kod toga treba napomenuti kako je za prijenos dionice potrebna suglasnost društva. Obveze koje dioničar ima pored uplate u temeljni kapital društva, naznačuju se na ispravi o dionici i privremenici. Dodatne obveze ne smiju biti u novcu i dioničar ih je dužan ispuniti uz naplatu ili bez naplate. U slučaju da dioničar ne ispuni dodatne obveze ili ih ne ispuni sukladno statutom može mu se propisati ugovorna kazna. Za dodatne činidbe učinjene dioničkom društvu dioničaru se isplaćuje naknada.⁴³

4.2.3. Obveze lojalnog postupanja prema društvu i drugim dioničarima

Svrha udruživanja u dioničko društvo temelji se na postizanju zajedničkog cilja članova društva. Kako bi taj cilj bio realan i ostvariv nužna stavka je lojalnost samih dioničara. Lojalnost postupanja prema društvu i dioničarima može se voditi kroz nekoliko načela: načelo zabrane zloupotrebe prava, načelo savjesnosti i poštenja, načela dužne suradnje i načela dužnosti ispunjenja obveza.⁴⁴ Dužnost dioničara na lojalno postupanje kako prema društvu tako i prema ostalim dioničarima nije striktno propisana zakonom. Usprkos tome moguće je primjenjivati različite članke zakona ovisno o pojedinom slučaju kršenja prava ili položaja. U slučaju da netko iz organa društva odnosno uprave, nadzornog odbora, glavne skupštine, upravnog odbora ili izvršnih direktora (ovisno o ustroju društva), iskoristi

⁴¹ Čl. 212. ZTD

⁴² Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 586-589.

⁴³ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 101.

⁴⁴ Hasić Tea, (2013). Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, str. 813.

svoj utjecaj u društvu za vlastite interese tj. oštetiti društvo i ostale dioničare dužan je za to odgovarati. Osoba koja tako prekrši lojalnost prema društvu dužna je nadoknaditi nastalu štetu kako dioničarima tako i cjelokupnom društvu.⁴⁵ Prema načelu lojalnog postupanja trebaju djelovati i manjinski dioničari. Obveza dioničara u glavnoj skupštini je donošenje odluka koje su u interesu društva kako bi društvo bilo bliže ostvarenju zajedničkog cilja. Ovisno o broju dioničara u glavnoj skupštini ponekad manjinski dioničari mogu spriječiti donošenje bitnih odluka za dobrobit i poslovanje društva. Jedan od primjera je ako manjinski dioničari glasuju za donošenje odluke o povećanju temeljnog kapitala društva, a nakon toga glasuju protiv izmjene statuta kojim se stječe mogućnost usvajanja te odluke povećanje temeljnog kapitala nije moguće.⁴⁶

4.3. Prava dioničara

Dioničko društvo je trgovačko društvo čiji je temeljni kapital podijeljen na dionice. Imatelj dionice je član društva koji svojim članstvom stječe određene obaveze i prava. Kao što je u ranijim izlaganjima pojašnjeno razlikujemo redovne i povlaštene dionice koje imatelju dionica daju i različita prava. Tako, dioničar koji ima redovne dionice ima pravo glasa na glavnoj skupštini, pravo na isplatu dividende i pravo na isplatu dijela stečajne mase društva ako dođe do stečaja. Kod povlaštenih dionica kao što i samo ime kaže „povlaštene“ imatelj dionice ima i povlaštena prava kao što su pravo na isplatu dividende koja je unaprijed utvrđena te pravo prvenstva pri isplati dividende, isplati ostatka likvidacijske odnosno stečajne mase i druga prava koja su usklađena zakonom i statutom društva. Prava članova dioničkog društva dijele se na upravljačka i imovinska prava.

4.3.1. Upravljačka prava

Upravljačka prava dioničara su:

1. pravo na sudjelovanje u glavnoj skupštini društva, uključujući i pravo na raspravljanje,
2. pravo na obaviještenost,
3. pravo glasa,
4. pravo na pobijanje odluke glavne skupštine⁴⁷

⁴⁵ Čl. 273.

⁴⁶ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str 592.

⁴⁷ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str 596.

Zakonom dioničaru nije propisana obveza korištenja upravljačkih prava već mu je samo dana mogućnost korištenja, a dioničar odlučuje hoće li tu mogućnost i koristiti.

4.3.1.1. Pravo sudjelovanja u glavnoj skupštini društva

Pravo sudjelovanja u glavnoj skupštini kao i pravo na raspravu je pravo dioničara koje mu nitko ne može uskratiti.⁴⁸ Korištenjem prava sudjelovanja na glavnoj skupštini dioničar ostvaruje i upravljačka prava kao što su pravo glasa i pravo na obaviještenost te pravo davanja izjave u zapisnik glavne skupštine kojom se može protiviti donesenoj odluci na glavnoj skupštini. Pravo sudjelovanja na skupštini je neotuđivo pravo svakog dioničara, međutim nije strogo osobno pravo dioničara, stoga dioničar može svoja prava sudjelovanja na skupštini ostvariti samostalno ili preko vlastitog zastupnika tj. opunomoćenika.

Dioničar putem punomoći daje opunomoćeniku ovlasti da u njegovo ime sudjeluje u radu skupštine. Prijavu za sudjelovanje u radu glavne skupštine dioničar može ostvariti putem dva moguća pristupa. Prvi pristup odnosi se na fizičku prisutnost dioničara ili osoba koje ih zastupaju. Drugi pristup odnosi se na prisutnost glavnoj skupštini elektroničkim putem. Do 2009. godine fizička prisutnost bila je jedina opcija dioničara kroz koju su mogli aktivno sudjelovati na glavnoj skupštini i ostvarivati svoja glasačka prava. Iako je Zakon dopuštao da se statutom ili poslovnikom glavne skupštine propiše mogućnost prenošenja skupštine zvukom ili slikom, dioničari nisu mogli aktivno sudjelovati u radu glavne skupštine, već samo pasivno promatrati tijek skupštine. Kako bi se olakšalo pravo sudjelovanja u radu glavne skupštine, a ujedno i jedno od temeljnih upravljačkih prava dioničara pravo glasa, Zakon o trgovačkim društvima iz 2009. godine usklađen je s Direktivom 2007/36/EC Europskog parlamenta i Vijeća. Navedenom Direktivom propisana je dodatna mogućnost aktivnog sudjelovanja dioničara u radu glavne skupštine elektroničkim putem, čime se smanjuju troškovi koji su često i razlog nesudjelovanja na skupštini. Svakom dioničaru omogućeno je ostvarivanje njegovih prava putem opunomoćenika, uvodi se sustav registracije i nastoji svakom dioničaru osigurati pristup informacijama koje su bitne za održavanje glavne skupštine.⁴⁹ Ako se društvo odluči da dioničar ima mogućnost svoja prava sudjelovanja na glavnoj skupštini ostvariti elektroničkim putem, odlukom o izmjeni statuta uvodi se ta mogućnost i ona mora biti upisana u sudskom registru. Dioničko društvo ne može propisati statutom ostvarivanje prava sudjelovanja na glavnoj skupštini isključivo elektroničkim putem, iako Zakon daje mogućnost dioničarima ostvarivanja prava na takav način, na to ih ne obvezuje. U slučaju da se donese takva odredba statutom ona bi bila ništetna.

⁴⁸ Franjić Vanda, (2019). Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, str. 2.

⁴⁹ Čulković Herc Edita, Hasić Tea, (2011). Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, str. 50.

Kako dioničari ne bi zloupotrijebili svoja prava, zakonom je propisano pod kojim je pretpostavkama dopušteno koristiti elektroničku komunikaciju: komuniciranje u stvarnom vremenu glavne skupštine, osigurana mogućnost obostranog komuniciranja i obraćanja elektroničkim putem glavnoj skupštini, omogućeno elektroničko glasovanje u stvarno vrijeme održavanja skupštine za dioničare koji nisu fizički prisutni, mogućnost identifikacije dioničara koji nisu fizički na mjestu održavanja glavne skupštine, već prisustvuju elektroničkim komuniciranjem.⁵⁰

Statutom društva mogu se propisati dodatne odredbe kao što su vrijeme i način prijavljivanja dioničara, način ostvarivanja prava, tehnički aspekti koji omogućuju nesmetano odvijanje glavne skupštine ako su dioničari prisutni elektroničkim putem.

Dioničar nije pravno obavezan sudjelovati u radu glavne skupštine, ali ako se dioničaru povrijedi tj. uskrati pravo na sudjelovanje u radu glavne skupštine može doći do pobijanja donesenih odluka. Zakonom je propisan rok sazivanja i prijave dioničara za sudjelovanje na glavnoj skupštini, kako bi se stigli pripremiti svi tehnički aspekti za održavanje glavne skupštine. Rok sazivanja je 30 dana prije održavanja glavne skupštine i rok prijave dioničara najkasnije šest dana prije njezina održavanja.⁵¹ Podaci koje sazivanje glavne skupštine mora sadržavati su precizan i jasan postupak koji dioničari moraju ispuniti kako bi mogli pristupiti glavnoj skupštini, prijedlog dnevnog reda, mjesto i vrijeme održavanja.⁵² Uz poziv i osnovne podatke o sazivanju glavne skupštine objavljuje se i prijedlog odluka o kojima će se odlučivati.⁵³

4.3.1.2. Pravo na obaviještenost

Pravo na obaviještenost pruža dioničaru pogled na stvarno stanje društva. Upoznatost sa stanjem u društvu pravo je svakog dioničara koji na temelju toga donosi odluke o raspolaganju vlastitim dionicama. Budući da su dioničari isključeni od vođenja poslova društva, moraju imati valjane informacije o stanju društva, kako bi mogli sudjelovati u donošenju odluka u glavnoj skupštini. Dioničari primaju obavijesti kroz godišnja financijska izvješća, izvješća o stanju društva, izvješća nadzornog tj. upravnog odbora te izvješća revizora na glavnoj skupštini.⁵⁴ Dioničari mogu pitanja vezana uz poslovanje društva dostaviti prije održavanja pismenim zahtjevom ili usmeno postaviti na glavnoj skupštini. Na zahtjev

⁵⁰ Čulković Herc Edita, Hasić Tea, (2011). Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, str. 51-52.

⁵¹ Čl. 279. st. 1., st 2. ZTD

⁵² Čulković Herc Edita, Hasić Tea, (2011). Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, str. 39.

⁵³ Čl. 277. st. 7. ZTD

⁵⁴ Franjić Vanda, (2019). Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, str. 3.

dioničara uprava društva dužna je dati obavijest o svim poslovima društva koja su potrebna za adekvatnu prosudbu u odnosu na točke dnevnog reda.

Uprava društva, odnosno izvršni direktori koji obavljaju tu funkciju u vrijeme održavanja glavne skupštine daju obavijesti dioničarima o stanju društva bez obzira na to jesu ili oni obnašali te funkcije ili je tu funkciju obnašao netko drugi prije njih. Uprava društva, kada se radi o kompleksnim pitanjima može na skupštinu pozvati i stručno osoblje zaposleno u društvu koje će u ime uprave dati odgovore na postavljena pitanja. Obavijesti na glavnoj skupštini daju se usmeno, ako dioničar zatraži da mu se obavijest preda u pisanom obliku isto se mora učiniti i svim dioničarima koji sudjeluju u radu skupštine kako bi se poštivalo načelo jednakog položaja dioničara.⁵⁵

Pravo dioničara da budu obaviješteni može biti uskraćeno od strane uprave ili izvršnih direktora samo u situacijama kada: bi ono moglo štetiti društvu ili njime povezanom društvu, kada se radi poreznim davanjima ili o visini pojedinih davanja, ako je to u interesu zaštite povjerljivih podataka ili poslovnog interesa društva, o razlici između vrijednosti s kojom su pojedini predmeti navedeni u poslovnim knjigama, o metodama izrade financijskih izvješća društva i procjene vrijednosti imovine, prihoda i rashoda ako je navođenje tih metoda dovoljno za pravu sliku imovinskog i financijskog stanja društva, ako davanjem obavijesti uprava čini neko kažnjivo djelo i ako je obavijest dostupna najmanje sedam dana prije prvog dana održavanja skupštine.⁵⁶

U slučaju da se dioničaru uskrati pravo na obaviještenost i ne odgovori na postavljena pitanja na glavnoj skupštini, on može pravnim putem tražiti ispunjenje svojih prava. Ispunjenje svojih prava dioničar može tražiti putem suda ako je postavljeno pitanje evidentirano u zapisniku glavne skupštine ili putem saslušanja svjedoka tj. drugog dioničara koje je prisustvovao glavnoj skupštini.⁵⁷ Zahtjev o tome treba li uprava odnosno izvršni direktor dati obavijest dioničaru mora se podnijeti trgovačkom sudu na području sjedišta društva u roku od 15 dana od dana održavanja glavne skupštine. Zahtjev se podiže u izvanparničnom postupku protiv dioničkog društva, a ne uprave odnosno izvršnog direktora.⁵⁸

Kako bi se dodatno osigurala prava dioničara i društva na pravovremeno informiranje početkom 2021. godine zakonom su propisane dodane odredbe o informiranju dioničara i društva. Odredbe propisuju prava i obveze, način postupanja s informacijama, ulogu i definiranje troškova posrednika za obavljene usluge. Pojam posrednik podrazumijeva osoba

⁵⁵ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 612.

⁵⁶ Čl. 287.

⁵⁷ Franjić Vanda, (2019). Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, str. 9-10.

⁵⁸ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 619.

angažiranu za upravljanje vrijednosnim papirima, pohranjivanje vrijednosnih papira ili vođenje depozitnih računa za dioničare ili druge osobe vezane s dioničkim društvom.⁵⁹ Posrednici su dužni dioničarima prenositi podatke o društvu i sve bitne promjene koje su vezane uz društvo, a društvo od posrednika zahtijeva pružanje informacija o dioničarima.

Informacije koje društvo mora dostaviti dioničarima odnose se na informacije o sazivanju glavne skupštine, informacije o pravima zamjene zamjenjivih obveznica dionicama, informacija o naplati dioničara u slučaju smanjenja temeljnog kapitala u slučaju povlačenja dionica, informacija o prvenstvu upisa novih dionica, informacija o upisu novih dionica kod povećanja temeljnog kapitala društva i informacija o izboru isplate dividende dioničaru.⁶⁰

Posebno je važno naglasiti da je informiranje dioničara važan aspekt u korporativnom upravljanju društvom čiji je osnovni cilj pravovremeno, jasno i razumljivo pružanje informacija kako bi dioničari mogli na vrijeme donositi odluke koje su u interesu društva i sudjelovati u upravljanju društvom.

4.3.1.3. Pravo glasa

Pravo glasa je osnovno upravljačko pravo dioničara. Sudjelovanjem na glavnoj skupštini dioničaru je pravom glasa omogućeno ostvarivanje njegove volje koja mora biti u skladu s postavljenim ciljevima društva kako bi tako sudjelovao u rastu i razvoju dioničkog društva. Pravo glasa može se steći potpunom uplatom uloga u društvo ili uplatom najnižeg iznosa uloga koji je propisan zakonom ili statutom.⁶¹ Svaki dioničar ima pravo glasovanja na glavnoj skupštini za prijedlog odluke, protiv prijedloga odluke, ali može i iskoristiti svoje pravo suzdržavanja od glasovanja.

Postoji nekoliko osnovnih načela o pravima glasa, a to su da nema dionica koje ne daju pravo glasa na glavnoj skupštini društva, nema prava glasa bez dionice, svaka dionica uz iste uvjete daje jednako pravo glasa.⁶² Iako su to osnovna pravila koja su propisana ipak postoje neke iznimke tih pravila. Iznimka se odnosi na povlaštene dionice bez prava glasa po kojoj povlašteni dioničari bez prava glasa stječu pravo glasa na glavnoj skupštini ako im se ne isplati ili samo isplati povlašteni iznos na ime dobiti. Navedeno pravo glasa je vremenski propisano, odnosno traje samo do trenutka isplate svih zaostataka.⁶³

Budući da pojedina dionička društva imaju dioničare s velikim udjelom dionica u temeljnom kapitalu, statutom i njegovim kasnijim izmjenama propisuju se određena

⁵⁹ Čl. 297. a. st. 4.

⁶⁰ Bregeš Željka, Jakupak Tina, (2020). Izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru iz 2019., Trgovački sud u Zagrebu, str.28.

⁶¹ Čl. 291. st.2. ZTD

⁶² Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 621.

⁶³ Franjić Vanda, (2019). Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, str. 4.

ograničenja vezana uz pravo glasa. Pravo glasa može se ograničiti tako da pojedini dioničar ne može imati više od određenog najvećeg broja glasova ili određenog postotka od svih glasova. Tako se štite ostali dioničari u društvu kao i interes društva.

U određenim situacijama propisano je isključenje prava glasa pojedinim dioničarima. Pravo glasa ne može ostvariti dioničar koji je član uprave, izvršni direktor, član nadzornog odnosno upravnog odbora kada se odlučuje o davanju razrješnice, zatim ako se radi o oslobođenju dioničara od plaćanja neke obaveze prema društvu te kada skupština društva odlučuje o bilo kojem zahtjevu prema dioničaru. Dioničar kojem je isključeno pravo glasa po određenim točkama dnevnog rada ima pravo sudjelovanja na glavnoj skupštini, raspravljati, postavljati pitanja, ali ne može glasovati.⁶⁴

4.3.1.4. Pravo na pobijanje odluke glavne skupštine

Odluke glavne skupštine mogu se pobijati tužbom, ako nisu donesene sukladno zakonu i statutu društva.⁶⁵

Odluke može pobijati dioničar koji je sudjelovao u radu glavne skupštine i u zapisnik jasno izjavio protivljenje donesenoj odluci. Izjavu o protivljenju odluke može podnijeti sve do zaključenja glavne skupštine. Ako javni bilježnik nije unio u zapisnik protivljenje odluci, dioničar može podnijeti tužbu radi pobijanja donesene odluke ako sa svjedocima s glavne skupštine dokaže da je izjavio protivljenje. Dioničar koji nije mogao sudjelovati u radu glavne skupštine može pobiti donesenu odluku na temelju kršenja njegovog temeljnog prava na sudjelovanju na glavnoj skupštini. Ako skupština nije bila uredno sazvana tj. predmet odlučivanja na glavnoj skupštini nije bio valjano objavljen, dioničar nije imao mogućnost sudjelovanja i time su prekršena njegova osnovna prava kao dioničara. Svaki dioničar može pobijati odluku glavne skupštine ako je bilo koji dioničar svojim glasovanjem na glavnoj skupštini stekao korist na štetu društva ili drugih dioničara. Ako se drugim dioničarima primjereno nadoknadi šteta koje je nastala donesenom odlukom, pobijanje radnji nije potrebno.⁶⁶

4.3.2. Imovinska prava

Svaki dioničar dioničkog društva koji posjeduje dionice ima određena prava koja proizlaze iz njih. Uz upravljačka prava, koja dioničaru omogućuju utjecanje na rad društva i zaštitu svojih i interesa društva, dioničaru pripadaju i imovinska prava kojima ostvaruje svoje

⁶⁴ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 626-631.

⁶⁵ Čl. 360. st.1.

⁶⁶ Franjić Vanda, (2019). Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, str. 5.

ekonomske ciljeve i ekonomske ciljeve društva. Za razliku od upravljačkih prava imovinska prava mogu se proširivati i ograničavati sukladno propisanim zakonima ili statutom ako u zakonu postoji pravna mogućnost za navedene radnje.

Imovinska prava dijele se na:

1. pravo dioničara na dividende
2. pravo na plaćanje naknade za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu
3. pravo prvenstva pri upisu novih dionica društva
4. pravo na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu društva za slučaj njegovog smanjenja
5. pravo na isplatu ostatka nakon provedene likvidacije društva ili eventualnog ostanka slučajne mase
6. pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu
7. pravo dioničara koji istupa iz društva zbog njegova priključenja drugom društvu na primjerenu otpremninu
8. pravo dioničara koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju dioničkog društva u društvo s ograničenom odgovornošću da mu društvo otkupi njegov udio i za to plati primjerenu naknadu⁶⁷

Imovinska prava dioničar može koristiti ovisno o količini dionica s kojima dioničar sudjeluje u temeljnom kapitalu.

4.3.2.1. Pravo na isplatu dividende

Pravo na isplatu dividende temeljno je imovinsko pravo dioničara. Cilj svakog dioničkog društva je odgovorno vođenje poslovanja i ostvarivanje dobiti, a najčešći motiv dioničara za stjecanje dionica određenog društva je ostvarivanje imovinske koristi odnosno dividende. Na glavnoj skupštini dioničkog društva utvrđuju se godišnja financijska izvješća i odlučuje se o načinu raspodjele dobiti.

Dobit se najprije mora namijeniti za pokriće gubitaka prenesenih iz ranijih godina, za unos u zakonske rezerve, unos u rezerve za vlastite dionice, ako ih je društvo steklo ili namjerava steći i za unos u statutarne rezerve, ako ih društvo ima.⁶⁸

Nakon preraspodjele dobiti sukladno redoslijedu navedenom u prethodnom odlomku, društvo preostali iznos dobiti može isplatiti dioničarima.

⁶⁷ Barbić Jakša, (2012). Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 1411.

⁶⁸ Čl. 220. st.1. ZTD

Međutim, odlukom glavne skupštine može se odrediti da se dobit ne dijeli, već koristi za druge namjene.⁶⁹

Dividenda se dioničarima dijeli prema temeljnom kapitalu društva koji otpada na njihove dionice. Dioničarima čije dionice nisu u cijelosti uplaćene u temeljni kapital društva, ili nisu jednako uplaćene, dobit se dijeli u omjeru onoga što su uplatili.⁷⁰ Statutom se može odrediti i drugačiji način podjele. Kada se na glavnoj skupštini donese odluka o upotrebi dobiti kojom se određuje da će društvo dioničarima isplatiti dividendu nastaje zahtjev prema društvu za isplatom dividende.⁷¹ Ako dioničko društvo nije isplatilo dividendu koja je određena odlukom glavne skupštine, dioničar može tražiti isplatu dividende sudskim putem, a ako je nad društvom pokrenut stečaj, dioničar može tu tražbinu prijaviti u stečajnom postupku.

4.3.2.2. Pravo na plaćanje naknade za ispunjenje dodatnih obveza prema društvu

Dioničar koji pored ulaganja u temeljni kapital društva ima dodatne obaveze prema društvu, usuglašeno je između dioničara i društva da te dodatne obaveze ispuni uz naplatu. Za tu činidbu dioničaru pripada adekvatna naknada koja ne smije prijeći vrijednost činidbe.⁷²

Dodatna obveza koju dioničar mora ispuniti može biti jednokratna ili trajna. Jednokratna obveza podrazumijeva da dioničar mora društvu prodati neku nekretninu ili neku drugu stvar, dok trajna podrazumijeva isporuku nekih proizvoda društvu koje ih dalje prerađuje i stvara dodanu vrijednost. Statutom je potrebno propisati visinu naknade koju treba platiti dioničaru, visinu određuje uprava, a mogu je odrediti i osobe koje nisu članovi društva. Visina naknade koja se isplaćuje mora se odrediti po korektnoj cijeni jer u protivnom je dioničar obavezan vratiti društvu iznos veći od tržišne vrijednosti njegovih činidbi. Budući da se obveza društva prema dioničaru temelji na obveznom pravu, na plaćanje obveze ne utječe okolnost ostvaruje li društvo dobit ili gubitak prema računu dobiti i gubitka.⁷³

4.3.2.3. Pravo prvenstva pri upisu novih dionica

Pravo prvenstva pri upisu novih dionica spada u temeljno člansko pravo dioničara. Kod izdavanja novih dionica svakom dioničaru, ako on to zatraži, društvo mora omogućiti

⁶⁹ Čl. 220. st.6. ZTD

⁷⁰ Čl. 223. st 2. ZTD

⁷¹ Barbić Jakša, (2012). Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, str. 1433.

⁷² Čl. 225. ZTD

⁷³ Barbić Jakša, (2012). Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, str. 589-590.

upis novih dionica sukladno broju dotadašnjeg udjela u temeljnom kapitalu društva. Rok za ostvarenje prava pri upisu mora biti najmanje 14 dana.⁷⁴

Pravo prvenstva daje dioničarima pravo da pribave dionice po povoljnijim uvjetima koji ne vrijede za osobe koji nisu članovi društva. Ako dioničar ne iskoristi svoje pravo unutar navedenog roka i ne poduzme određene radnje kao što su izražavanje svoje namjere za upis novih dionica ili uplati sredstava za te dionice gubi pravo prvenstva, a nova dionica se može ponuditi drugim dioničarima ili investitorima. Takvim načinom stjecanja dionica dioničarima se osigurava da zadrže isti omjer svog udjela s obzirom na ukupni kapital društva kao što i pravo glasa na glavnoj skupštini ostaje nepromijenjeno.

Kod izdavanja novih dionica dolazi do temeljnog pitanja kako za dioničare tako i za dioničko društvo, koliko će izdavanje novih dionica utjecati na položaj starih dioničara odnosno koliku će financijsku korist imati društvo. Kod prvenstva prava pri izdavanju novih dionica starim dioničarima pruža se određena zaštita da svoja prava koja su već ranije stekli u društvu i zadrže.

S druge strane interes i cilj društva je povećanjem temeljnog kapitala i izdavanjem novih dionica osigurati dodatne financijske resurse za rast i razvoj te stvoriti kapital za ulaganje u nove projekte. Kako bi društvo ostvarilo svoje interesne ciljeve, a to je unijeti u društvo što više svježeg kapitala, ono može odlukom o povećanju temeljnog kapitala djelomično ili u cjelini isključiti prava prvenstva pri upisu dionica. Za takvu odluku potrebno je tri četvrtine glasova temeljnog kapitala društva zastupljenog na glavnoj skupštini pri donošenju te odluke.⁷⁵

Kako bi odluka o isključenju prava bila pravovaljana sadržaj odluke mora biti izričito i uredno objavljen. Nije dovoljno samo uputiti na to da će se o pravu prvenstva odlučivati na glavnoj skupštini, već je potrebno jasno uputiti da će se odlučivati o isključenju toga prava i u kojoj mjeri će se to pravo isključiti. Jedan od bitnih uvjeta za isključenje prava je izvješće uprave odnosno izvršnih direktora koje se podnosi glavnoj skupštini. U njemu uprava odnosno izvršni direktori navode i obrazlažu razloge za isključenje prava prvenstva pri upisu novih dionica, kao i predloženi iznos za koji se dionice izdaju. Takvo izvješće treba uredno sastaviti u pisanom obliku i to najkasnije prije održavanja glavne skupštine na kojoj će se odlučivati o povećanju temeljnog kapitala uz isključenje prava prvenstva.⁷⁶

Ako se na glavnoj skupštini donosi odluka da nove dionice preuzima kreditna ili financijska institucija uz obvezu da ih ponudi dioničarima takvom odlukom nisu isključena

⁷⁴ Čl 308. st. 1 ZTD

⁷⁵ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 100.

⁷⁶ Čl. 308. st. 5. ZTD

dioničareva prava prvenstva. Preuzimanje novih dionica od strane financijskih institucija uprava mora objaviti u glasilu društva, s time da objava mora jasno naznačiti uvjeti ponude, što se mora platiti za dionice kao i rok prihvata ponude.⁷⁷ Kod takvog načina stjecanja prava na upis novih dionica može se zaključiti da kreditna odnosno financijska institucija ima ulogu povjerenika ili zastupnika društva u prodaji novih dionica.

Ako dioničar smatra da su povrijeđeni njegovi interesi kada je društvo djelomično ili u cjelini isključilo njegovo pravo prvenstva stjecanja novih dionica, a iznos za koje se one izdaju je neprimjereno nizak svoje pravo može ostvariti tužbom za pobijanje takve odluke.⁷⁸

4.3.2.4. Pravo na isplatu dijela sudjelovanja u temeljnom kapitalu za slučaj njegova smanjenja

Smanjenje temeljnog kapitala može se provesti redovitim smanjenjem temeljnog kapitala, pojednostavljenim smanjenjem ili smanjenjem kapitala povlačenjem dionica. Ovisno po kojim kriterijima se smanjuje temeljni kapital, dioničar ima pravo na isplatu dijela sudjelovanja u kapitalu društva. Samo kod redovnog smanjenja temeljnog kapitala dioničari imaju pravo na isplatu. Kod pojednostavljenog smanjenja dolazi do sanacija društva u gubitku i dioničar nema pravo naknade uloženog. Smanjenjem temeljnog kapitala povlačenjem dionica imatelji dionica koje su povučene gube članska prava, a time i pravo na naknadu, osim u slučaju ulaganja stvari i prava u temeljni kapital kada im sukladno statutu pripada naknada.⁷⁹

Kod redovnog smanjenja odluka o smanjenju donosi se glasovanjem odnosno voljom najmanje tri četvrtine dioničara koji su zastupljeni na glavnoj skupštini. Glavna skupština mora navesti način smanjenja ali i samu svrhu tj. razlog smanjenja temeljnog kapitala. Izdane se dionice mogu spojiti ili smanjiti nominalni iznos.⁸⁰ U slučaju da se nominalni iznos dionice ne može smanjiti niže od zakonski propisanog iznosa od 1,00 eura, dolazi do spajanja dionica.⁸¹

Odluka o smanjenju temeljnog kapitala koja se donosi na glavnoj skupštini mora precizno odrediti svrhu smanjenja, odnosno mora biti definirano hoće li se dijelovi smanjenog temeljnog kapitala vratiti dioničarima. Budući da je smanjenje temeljnog kapitala osjetljiva tema kako za vjerovnike društva tako i za dioničare zakonom se posebno uređuje njihova zaštita. Vjerovnicima čije su tražbine nastale prije upisa odluke o smanjenju mora se dati

⁷⁷ Čl. 308. st. 6. ZTD

⁷⁸ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 100.

⁷⁹ Horak Hana, Dumančić Kosjenka, Preložnjak Barbara, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2022). Uvod u trgovačko pravo, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 247-249.

⁸⁰ Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). Osnove prava društava, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 166.

⁸¹ Čl. 163. st.2. ZTD

osiguranje. Dioničarima ako se donosi odluka da će se izvršiti plaćanje, isto se može učiniti po proteku šest mjeseci od objave upisa odluke u sudski registar, ali nikako prije nego što se vjerovnicima koji su pravodobno prijavili tražbine dade osiguranje.⁸²

4.3.2.5. Pravo na isplatu ostatka nakon provedene likvidacije društva

Likvidacija društva posljednje je razdoblje u radu društva. Razlozi za prestanak rada društva i njegovu likvidaciju mogu biti mnogobrojni, od proteka vremena rada ako je društvo osnovano na određeno, prezaduženosti i nemogućnosti plaćanja obveza, odluke glavne skupštine pa sve do promjene ciljeva rada društva. Likvidaciju društva provodi likvidatori kroz određene faze vodeći se pri tome zakonima koji su propisani. Zakonom je također propisana podjela imovine među dioničarima, ali tek nakon što se podmire prioritetni dugovi društva kao što su namirenje vjerovnika i radnika društva. Imovina društva može se podijeliti dioničarima nakon godine dana od dana objave poziva vjerovnicima da prijave svoje tražbine.⁸³ Nakon podmirenja prioritetnih dugovanja likvidator izrađuje izvješće o provedenoj likvidaciji i prijedlog podjele imovine društva.⁸⁴

Podjela imovine dijeli se dioničarima na temelju odluke o podjeli imovine u roku od 30 dana od dana kada je odluka donesena. Imovina se dijeli razmjerno sudjelovanju dionica u temeljnom kapitalu društva, osim ako postoje povlaštene dionice koje pri podjeli imaju posebna prava.⁸⁵

4.3.2.6. Pravo vanjskog dioničara na primjerenu naknadu i otpremninu.

Kada jedno dioničko društvo prepušta drugom društvu vođenje njegovih poslova, međusobno sklapaju poduzetničke ugovore kako bi se povezali i zajednički vodili posao. Poduzetnički ugovori moraju biti u pisanom obliku, odobreni od strane skupštine društva i upisani u sudskom registru i u njima se mora predvidjeti primjerena naknada vanjskim dioničarima društva.

Vanjski dioničari na temelju ugovora o vođenju poslova drugom društvu imaju pravo na primjerenu naknadu koja se određuje u visini godišnjeg iznosa dividende za pojedinu dionicu. Primjerena naknada mora biti određena ugovorom o vođenju poslova društva kao i ugovorom o prijenosu dobiti jer su u protivnom ugovori ništavni. Ako u ugovoru određena naknada nije primjerena odredit će je sud.⁸⁶

⁸² Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 140.

⁸³ Čl. 379. st.1. ZTD

⁸⁴ Mintas Hodak Ljerka, (2019). Osnove trgovačkog prava, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb, str. 278- 284.

⁸⁵ Čl. 380. ZTD

⁸⁶ Čl. 491. ZTD

Osim obveza da se vanjskim dioničarima plaća naknada, ugovor o vođenju poslova društva i ugovor o prijenosu dobiti mora sadržavati odredbe o otpremnini. Ugovorom se otpremnina može predvidjeti isplatom u novcu, davanjem dionica druge ugovorne strane ili davanjem dionica društva koje je u odnosu na drugo društvo vladajuće. Ako ugovor ne sadrži odredbe o otpremnini vanjski dioničar može od suda zatražiti da donese odluku o primjerenoj otpremnini.⁸⁷

4.3.2.7. Pravo dioničara koji istupa iz društva zbog njegova priključenja drugom društvu na primjerenu otpremninu.

Dioničar koji istupa iz društva zbog priključenja drugom društvu ima pravo na primjerenu otpremninu. Otpremnina se može prema njegovom izboru dati u dionicama, poslovnim udjelima u glavnom društvu ili isplatom otpremnine u novcu. Ako dioničar smatra da otpremnina nije primjerena ili da ju glavno društvo nije ponudilo na adekvatan način ili uopće nije ponuđena, može istu zatražiti sudskim putem. Zatraži li više dioničara otpremninu sudskim putem, njihovi postupci se spajaju i utvrdi li sud da otpremnina nije primjerena glavno društvo mora svim dioničarima, odnosno imateljima dionica isplatiti otpremninu u visini koja je određena odlukom suda.⁸⁸

4.3.2.8. Pravo na naknadu kod neslaganja s preoblikovanjem dioničkog društva

Kada dioničko društvo izrazi potrebu za preoblikovanjem svog ustroja iz dioničkog društva u društvo s ograničenom odgovornošću svaki dioničar koji je na propisani način glasovao protiv odluke o preoblikovanju ima pravo da mu društvo otkupi njegov udio i za to plati primjerenu naknadu. Dioničar naknadu može zatražiti u roku od dva mjeseca od dana kada je objavljen upis o preoblikovanju u sudski registar. Između dioničara i dioničkog društva naknada se utvrđuje sporazumno.⁸⁹

4.4. Pravni položaj manjinskih dioničara i njihova zaštita

Pravna zaštita manjinskih dioničara potrebna je zbog njihovog položaja u dioničkom društvu. Iako kod obaveza i prava dioničara vrijedi temeljno načelo jednakog položaja ne znači da svi dioničari imaju ista prava i obveze. To načelo osigurava da dioničari u jednakim uvjetima imaju jednak položaj u društvu.

Dioničari koji imaju više dionica objektivno imaju i veću mogućnost utjecaja na upravljanje društvom, međutim manjinski dioničari imaju određena prava koja su im dana

⁸⁷ Čl. 492. ZTD

⁸⁸ Čl. 504.a. ZTD

⁸⁹ Čl. 562. ZTD

zakonom pa tako manjinski dioničari čiji je zbroj udjela na glavnoj skupštini zastupljen u visini od 10% udjela u temeljnom kapitalu imaju pravo sazivanja glavne skupštine, pravo na dopunu dnevnog reda na skupštini javnom objavom putem javnih glasila i internetskih stranica društva i upućivanje prijedloga glavnoj skupštini, pravo da se suprotstavljaju prijedlozima uprave i nadzornih odbora kao i pravo opoziva članova nadzornog odnosno upravnog odbora ako za to postoji razlog, pravo da sudskim putem imenuju posebne revizore društva, pravo na obavijesti o poslovima društva koji su na dnevnom redu.⁹⁰

Većinski dioničar može isključiti iz dioničkog društva manjinske dioničare, ali samo u strogo propisanom slučaju i pod točno određenim uvjetima (*squeeze-out*). Navedenim pravom većinski dioničar može zahtijevati od manjinskih dioničara prijenos njihovih dionica bez njihove volje, ali primjerenu otpremninu u novcu pri čemu prestaje članstvo manjinskih dioničara u društvu.

Dioničkim društvima čiji je temeljni kapital podijeljen na većinskog ili glavnog dioničara koji sudjeluje s 95% udjela u temeljnom kapitalu i manjinske dioničare koji sudjeluju u temeljnom kapitalu s 5% da bi im se omogućilo unutarnje strukturiranje društva i unaprjeđenje koncernskih veza zakonodavstvo omogućava stvaranje uvjete koji potiču takav razvitak gospodarstva. Glavni dioničari imaju mogućnost preuzimanja dionica čiji su vlasnici manjinski dioničari kako bi ostvarili svoje vizije u poslovanju stvarajući time jako financijsko društvo koje će pridonijeti razvoju poduzetništva i gospodarskog rasta. Kako bi se zaštitila prava manjinskih dioničara, kod toga je više riječ o imovinskim pravima, a manje o upravljačkim, uveden je institut prijenosa dionica manjinskih dioničara.⁹¹

Za prijenos dionica manjinskih dioničara glavni dioničar upućuje upravi društva zahtjev za stjecanje dionica manjinskih dioničara. Oblik podnošenja zahtjeva nije propisan pa on može biti upućen upravi odnosno izvršnom direktoru društva usmeno ili pismeno, preporuka je da se učini pisanim putem. Da bi većinski dioničar stekao pravo na stjecanje dionica on mora u vrijeme podnošenja zahtjeva imati 95% udjela u temeljnom kapitalu, pri čemu nije važno koje su vrste i kojeg roda dionice i jesu li opterećene nečijim pravima ili ne.

Obveza glavnog dioničara je određivanje iznosa u novcu, odnosno otpremnine koji će isplatiti manjinskim dioničarima za koji da bi ga odredio mora imati potpune informacije o društvu, stanju društva, poslovnim rezultatima iz prethodnih godina, ostvaruje li društvo dobit

⁹⁰ Horak Hana, Dumančić Kosjenka, Preložnjak Barbara, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2022). Uvod u trgovačko pravo, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 226- 227.

⁹¹ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 441- 442.

ili gubitak. Svu potrebnu dokumentaciju na temelju koje će doći do potrebne informacije uprava odnosno izvršni direktor dužni su dati glavnom dioničaru.⁹²

Iznos otpremnine obavezno se navodi prilikom podnašanja zahtjeva za prijenos dionica manjih dioničara jer mora biti naveden u objavi dnevnog reda glavne skupštine na kojoj će se odlučivati o zahtjevu za prijenos dionica. Također mora biti jednak za sve dioničare sukladno načelima jednakog postupanja sa svim dioničarima.⁹³ Glavni dioničar mora prije sazivanja glavne skupštine dostaviti upravi odnosno izvršnim direktorima izjavu banke kojom ona solidarno jamči da će glavni dioničar manjinskim dioničarima isplatiti otpremninu s pripadajućim kamatama.⁹⁴ Nakon održane glavne skupštine, i donošene odluke da se glavnom dioničaru prenose dionice svih manjinskih dioničara te upisom odluke o prijenosu dionica u sudski registar sve se dionice manjinskih dioničara prenose glavnom dioničaru, a on isplaćuje otpremninu.

Manjinski dioničar koji smatra da mu otpremnina koju je ponudio glavni dioničar nije primjerena ne može tužbom pobijati odluku o prijenosu dionica nego izvanparničnim postupkom na trgovačkom sudu na području s kojeg je sjedište društva tražiti od glavnog dioničara primjerenu otpremninu. Radi li se o više nezadovoljnih manjinskih dioničara i više postupaka, sud spaja sve postupke u jedan. Odredi li sud da glavni dioničar nije odredio primjeren iznos otpremnine te da ju mora isplatiti u većem iznosu nalaže glavnom dioničaru nadoknađivanje troškova potrebnih za vođenje postupka dioničarima koji su sudjelovali u postupku.⁹⁵ Manjinski dioničari trebaju podnijeti tužbu protiv glavnog dioničara za činidbu isplate razlike otpremnine, kod toga se isplata odnosi na sve manjinske dioničare, a ne samo na one koji su podnijeli tužbu.⁹⁶

Sklopi li manjinski dioničar nagodbu izvan suda s glavnim dioničarom i on mu isplati veći iznos otpremnine, drugi dioničari mogu protiv njega pokrenuti tužbu i tražiti naknadu štete jer je povrijedio svoju obavezu lojalnog postupanja prema drugim dioničarima.⁹⁷

⁹² Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 445- 449.

⁹³ Čl.221. ZTD

⁹⁴ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 451.

⁹⁵ Čl.300.k. st.3. ZTD

⁹⁶ Čl.300.k. st.4. ZTD

⁹⁷ Barbić Jakša, (2020). Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo, Zagreb: Organizator, str. 459-460.

5. Zaključak

Dionička društva su trgovačka društva čiji je temeljni kapital podijeljen na dionice. Dioničari su članovi dioničkog društva koji svoje članstvo stječu izvornim ili izvedenim načinom. Stjecanjem dionica, a time i članstva u društvu dioničari ostvaruju određena prava i obveze koje proizlaze iz držanja dionica. Postoje različiti afiniteti zbog kojih osoba želi steći dionice odnosno postati dioničarom pojedinih dioničkih društava. Najčešći razlozi ulaska osoba u društvo su financijska korist, ostvarivanje profita, potencijalni rast vrijednosti dionica, sudjelovanje u radu društva.

Naziv dioničar špekulant odnosi se na osobe koje kupuju dionice s isključivom namjerom ostvarivanja brzog profita. Takvi dioničari su kratkoročni „trgovci“ koji ostvaruju profit špekuliranjem promjena cijena dionica na burzi odnosno kupnjom dionica po nižoj, a prodajom po višoj cijeni. Obično ulažu u redovne dionice društva. Bez obzira na period u kojem su ti dioničari nositelji dionica, ostvaruju sva prava i obveze u dioničkom društvu.

Dioničari koji ulažu u dionice društva prvenstveno s ciljem ostvarivanja imovinskih prava najčešće nisu zainteresirani za vođenje društva i sudjelovanje u radu glavne skupštine, već je njihov glavni interes dobro poslovanje društva i ostvarivanje dobiti. Budući da su tim dioničarima imovinska prava važnija od upravljačkih interesantnije su im i povlaštene dionice u odnosu na redovne dionice. Povlaštenim dionicama stječu pravo prvenstva prilikom isplate dividendi po unaprijed utvrđenim postotnim ili novčanim iznosima i pravo prvenstva isplate stečajne mase društva prilikom likvidacije društva. Dioničari koji žele dugoročno ostvarivati dodatni izvor prihoda preko isplate dividendi ulažu u dionice profitabilnih dioničkih društava. Takvi dioničari koriste se isključivo svojim imovinskim pravima i pritom ulažu u redovne dionice.

Posebnu vrstu dioničara s obzirom na njihovu ulogu u poslovanju društva čine dioničari zainteresirani za vođenje i upravljanje društvom. Najčešće su to osnivači društva ili dioničari s većim brojem dionica kojima su osjećaj povezanosti s društvom i razvoj društva najvažniji motivi za posjedovanje dionica. Takvi dioničari upravljačka prava stavljaju ispred imovinskih prava što znači da ih ne interesira isključivo izvlačenje dobiti iz društva, već žele aktivno sudjelovati u radu društva. Kroz redovne dionice odnosno pravo glasa na glavnoj skupštini nastoje nametnuti članove nadzornog odnosno upravnog odbora kako bi zaštitili svoje interese, a sukladno tome i interese ostalih dioničara te osigurali učinkovito upravljanje društvom.

Zaključno, smatram da su dioničarima zakonski dane dovoljno velike mogućnosti kako bi ostvarili svoja prava koja imaju kao članovi u dioničkim društvima. Na svakom dioničaru je da ta prava iskoristi na najbolji mogući način kako bi za sebe pridobio što veću materijalnu korist, ne ugrožavajući pritom pravni položaj dioničkog društva u kojem posjeduju dionice, kao ni prava ostalih dioničara.

6. Popis literature

Barbić Jakša, (2007). *Pregled odredbi zakona o trgovačkim društvima o monističkom ustroju organa dioničkog društva*, Hrvatska pravna revija, 12; str. 44-53, Preuzeto 29.4.2024. s <http://www.udruga-korporativnih-pravnika.hr/dld/Pregled%20odredbi%20ZTD-a%20o%20monistickom%20ustroju%20organa%20dionickog%20društva.pdf>

Barbić Jakša, (2012). *Pravo na dividendu kao temeljno imovinsko pravo dioničara*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 62 No. 5-6, str. 1413-1443

Barbić Jakša, (2020). *Pravo društava, Knjiga druga: Društva kapitala, Svezak prvi, Dioničko društvo*, Zagreb: Organizator

Bregeš Željka, Jakupak Tina, (2020). *Izmjene i dopune Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru iz 2019.*, Trgovački sud u Zagrebu, preuzeto 16.4.2024. s <https://www.pak.hr/cke/obrazovni%20materijali/izmjenezakonaotrgovackimdruštvimaizakonaosudskomregistru.pdf>

Čulković Herc Edita, Hasić Tea, (2011). *Sudjelovanje dioničara u radu glavne skupštine dioničkog društva prema noveli Zakona o trgovačkim društvima*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, Vol.32 No. 1, 2011. str. 31-71

Franjić Vanda, (2019). *Upravljačka prava dioničara s posebnim osvrtom na pravo na obaviještenost*. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, preuzeto 15.4.2024. s <https://sudovi.hr/sites/default/files/dokumenti/2019-10/UPRAVLJACKA PRAVA DIONICARA.pdf>

Hasić Tea, (2013). *Dužnost dioničara na lojalno postupanje prema društvu i ostalim*, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, (1991) Vol. 34, No. 2, str. 785-815, preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/176432>

Horak Hana, Bodiroga - Vukobrat Nada, Dumančić Kosjenka, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2015). *Hrvatsko i Europsko pravo društava*, Zbornik radova, Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Horak Hana, Dumančić Kosjenka, (2015). *Modeli korporativnog upravljanja s posebnim osvrtom na rješenja u Italiji i Francuskoj*, Zbornik radova, Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Horak Hana, Dumančić Kosjenka, Preložnjak Barbara, Zvonimir Šafranko, Poljanec Kristijan, (2022). *Uvod u trgovačko pravo*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivkošić Marko, (2023). *Kontrola nad dioničkim društvom u pravu preuzimanja i pravu povezanih društava*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 60, str. 37-63

Klačmer Čalopa Marina, Cingula Marijan, (2012). *Financijske institucije i tržišta kapitala*, Varaždin: FOI

Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Dioničko društvo*, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, preuzeto 14.4.2024. s <https://www.enciklopedija.hr/clanak/dionicko-drustvo>

Mintas Hodak Ljerka, (2019). *Osnove trgovačkog prava*, 2. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Mate d.o.o., Zagreb

Petrović Siniša, Ceronja Petar, (2018). *Osnove prava društava*, 9. Izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Šimunović Lidija, Zaradić Petar, (2018). *Otpremnina kod prijenosa dionica manjinskih dioničara - neka otvorena pitanja*, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, 7 (2018), str. 263-279, preuzeto 18.4.2024. s <https://www.harmonius.org/wp-content/uploads/2019/06/Pages-from-Harmonius-2018-13.pdf>

Zakon o trgovačkim društvima, NN br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22, 18/23, 130/23, preuzeto 17.4.2024. s <https://www.zakon.hr/z/546/Zakon-o-trgova%C4%8Dkim-dru%C5%A1tvima>